

621000: GAA'L MAGT GA'SPA'QNE'

621000'S IDEJE: 1931

TART.: NÉPSZOKÁSOK SZABADIBAN

6 lap, 1 rajz

Földrajzi mutató: SZABADI

Szakmutató: XIX, B₁

PAPÍRIPARI VÁLLALAT

KISKUNHALASI GYÁRA

LELTÁRKÖZS

ÁTVETVE AZ EGYSÉGES LTK. 1931-es TETELÉ ARÓL

1931

Gadné:

Népszokások Szabadiban

Népszokások Szabadi ban"KORBÁNC SOLÁS". (Gyalú)

Karácsony harmadnapján a fiúk népszokása. Már ádvantban az öregek áztatták a vékony fűzfavesszőket a "korbánc" -fonáshoz. Leginkább a kicsi iskolás fiúk részére, de legények is szokták néha ezzel meglátogatni a nagylányos házakat.

Mikor már jó hajlékonyá ázott a fűzfavessző, nyolc-tizes fonással körülbelül 80 cm. hosszú korbáncot fontak. A felső végére csomot kötöttek, majd az alsó végét fűzfa hánccsal elkötötték.

Aproszentek napján a bibliai rege szerint, mikor Herodes leölette a kisdéket, keresvén a kis Jézust, - erre utal e népszokás, - most a lányokat verik korbánccsal, emlékeztetve, hogy most a fiúk ütnek vissza ezért.

Kora reggel kopogtatnak be a fiúk a lányos házakhoz, akik néha el-elszöknek előlük. A felnőtt ^{nő} személyeket is meg-meg korbáncsolják, miközben mondják:

"Egészséges légy, jó légy, friss légy. Ha parancsolják vizet hozz bort hozzá. - Ha köszvény gyötörne, táncolj inkább. - Ha orvos-ság köllene, ögyél, igyál egészséggel és ne bánkodjál."

Mondás közben hátát ütögeti a korbánccsal. Az idősek szívesen hagyják ezt a jókivánságokért. Néha durván is verik a lányokat, menyecskéket, amikor azok kicsavarják kezükből a korbáncot és már nem mehetnek tovább másik házakhoz.

Ahol szépen viselkednek, ott pénzt, bort is kapnak a korbáncsolók.

"KOTYULÁS"

December 13-án LUca napján "kotyulni" jártak a kisiskolás ~~fiúk~~ fiúk. Ketten mentek együtt. Két-két darab 40 centiméter hosszú 10 centiméter átmérőjű hengerfát vittek magukkal és vállukra akasztották tarisznyájukat.

Éjkorán már hajnalban járták a házakat. Az ajtón zörgettek: " - Szabad-e Kotyuni? -" Mikor megnyílt előttük az ajtó a fiúk a küszöbre gugoltak a hozott fájukra, amitt kezükkel előre-hátra tologattak, - "Gurgulázták."

Majd kezdik mondokájukat:

- "Kity-koty, kity-koty, majd hajnal lesz, majd meg vérad.
- A ketők lányának akkora haja lögyön, mint a csikó farka, még annál is hosszabb, mint a Duna hossza. -
- Akkora mejje lögyön, mint a gyüdi csöcsöskorsó. -
- Akkora lögyön a disznaja, hogy az olbu hat koma kihuzni se birja. -
- Ketőknek annyi lögyön a csibéja, mint égön a csillag, mint fűszál a rétön. -
- Disznaja sonkája olyan nagy, mint a pálásajtár, szalomnája mint a mestörgerenda. -"

A kívánságokat végighallgatva a hiziasszony a tárisznyájukba pogácsát, diót, pénzt szokott tenni.

Luca napján se varrni, se fenni nem szoktak. A babona szerint bavarrják a tikok fenekét és azokat hiába monyásszák, nem tojnak.

Az eladó leányok ilyenkor Luca napján tizenhárom cédulára ráírták a legények nevét. E cédulákat összehajtva éjjelre a párnájuk alá tették.

Reggel minden nap egyet elvettek és bontatlanul elégették. Az utolsó reggel a legutóljára maradt cédulát kibontották, mert a babona szerint az lesz a mátkája, akinek a neve a cédulára volt írva.

Csalni is szoktak a lényok. Üres volt a 12 cédula, csak az általuk megjelölt tizenharmadikon volt az a név, amit az anyjuknak is megmutattak.

CUCORKA.

Pünkösdi napján van a cucorkajárás. Litánia után egy kijelölt házban gyülekeznek az ünnaplőruhás kis- és nagylányok. A falu egyik legszabb három- négyéves kislányát nagy üveges régi menyasszony koszorúval feldisztatik. Ő a "cucorka". A két legnagyobb leány cucorkavivő. Kiseb- bek a "kosarasok", karjukon szalma födeles kosarakkal. Majd ezeket kö- vetik az angyalok, a legkisebbek, hajukban viaszos, üveges színes bok- rétákkal. Páros sorban indulnak egyik udvarból a másikba, hol már a nagy- kaput kitarva várják őket. Menetközben pünkösdi énekeket énekelnek.

Az udvarba érve a ház ajtaja előtt megáll a menet és énekli:

A pünkösdi jeles napja szentlélek Isten küldötte
az apostoloknak, melyet Jézus nekünk ígért.

Mikor mennek menyországba, tüzes nyelveknek szólása.

Ennek elhangzása után letérdel a két cucorkavivő és szavalva mondja:

Jácintust, jácintust az isten fiának !

Mert kis gyermek vagyok , nagyot nem szolgálhatok.

A pünkösdirózsa kihajlott az utra, erdőre mezőre

nincsen felszedője. Szódd föl szívem Mariska /: cucorka neve/
tüzd a koszorúdba.

Utána felállanak. Egyik kezükkel a cucorka kezét fogják, másikat egymás- ba és ráültetik a kislányt. Magasra feldobják háromszor a cucorkát, amikor többiekkel együtt kiáltozzák : "Ekkora kendere legyen." Ezután lelép a pitarról a háziasszony kötényében az előre elkészített aján- dékkal. Odalép a kosarasokhoz és ~~minkam~~ azoknak adja ~~minkam~~ át ajándékát, Tojást, almát, diót, aszalékot. Bénzt is ad, amit zsebkendőjük sarkába kötnek.

Ezután kikanyarodik a menet elől az angyalokkal, majd a cucorkát viszik ezeket követik a nagyobb lányok a kosarakkal. Ismét énekelnek:

"Már minékünk el-kell menni a szentlőköt dicsérteni"

Majd "dicsérteséssel" bucsuznak.

Mikor már mindenütt voltak, hol várták őket, ismét a kiinduló házhoz tér- nek be osztozkodni. Itt rendszerint egy idősebb asszony szokott közre- működni. A kapott ajándékból legtöbbet a cucorka kap. Utána a cucorka- vivők, kosarasok és legkevesebbet a kicsinyek az angyalok.

PASZITA.

Talán a paszita az utolsó Szabadii népszokás, amit legtovább megtar- tott a falu népe. Mikor kisbabát vártak és a keresztkomát meghívták az idő közeledtével bizony felkészülni kellett a paszita elkészítéséhez.

S z e n t J á n o s t ű z e .

Szülőfalum Szabadi község Dombóvár és Kaposvár között a Kapos folyó mentén van a vasutvonal és az országút között. Szép egyenes utcája, tiszta fehérhomloku házaival, még a huszas-harmincas években is a népszokásokhoz legtovább hű maradt község. Majdnem fele részben az északi részt németajku evangélikusok lakták, fatornyú templomukkal, külön iskolával. A kis község déli nagyobbik felében magyar katolikusok laktak kicsi templommal. Édesapám negyven éven át volt a magyar iskola pedagógusa Torma Lajos. Mivel én is ott gyerekeskedtem, velük együtt tanultam és csináltam az akkori népszokásokat. Az alsó és felső falu együtt őrizte némelyik népszokást; például a " Szent János tüzet ".

E népszokást május közepén Szent Iván napján csinálták, amikor már érett is a sárgás zöldes "Szentiványi óma".

Szent János tüzére már napokkal előbb készültek az iskolás fiúk és a "kislegények", azaz, kik nem rég hagyták el az iskola padjait. Az előkészületek során egy méter hosszú, vastag drótnak alsó végét begörbítették, amire tüzes vassal kilyukasztott tankönyv nagyságu vastag fakérgeket fűztek mintegy husz darabot. Utánna lerögzítették a fakérgeket, hogy vissza ne csuszhasson, majd a drót másik végére meggyfapálcikát erősítettek fogónak.

Amikor elérkezett a nap " jószághajtás " után, azaz mikor beérkeztek az állatok a legelőről tisztára separték az utcát, ki-ki a maga háza előtt. Ezután megkezdődött a gyülekezés a falu felső szélső házánál.

A májusi hűvös estékre számítva, dolmányban, báránysüveggel és a " Lámpással " , azaz a drótrafűzött kéreggel indultak a fiúk. Mielőtt kiléptek a házból az öreg szüle a kérgeket "petroliummal" belocsolta, hogy jól beivódva szépen és tovább égjen majd. Mikor már összejöttek a lámpások, megérkeztek a kislegények és kettő-kettő maguk között tartva két végét a "sarogjának " /: olyan létraféle:/ . Erre rakják a máglyához valót: pazdergyát, /: denderrost/ szómacsutakat, száraz szőlővenyigét és szőlőkaró darabokat. Mikor egybegyültek megindult a menet az utca közepén lefelé. Minden ház előtt megálltak és kiabálva mondták: " Adjanak a Szent János tüzére fát, szénát, szomát, szentiványiomát. " A kiskapukban már várták őket az asszonyok, kötényükben szalmacsutak, pazdergya, vagy alma. Kívül az utcai kispadra már előkészítették a tüzre szánt fát. Legtöbb háznál, hol az udvaron almafa volt, a fiúk le-tették lámpásaikat a kerítés mellé, bementek az almafa alá és körbe-álltak. A ház asszonya erősen megrázta a fát mondván: "Szödjétek az aranyomát! " - Mások az utcán dobták kötényükből magasra az almát.

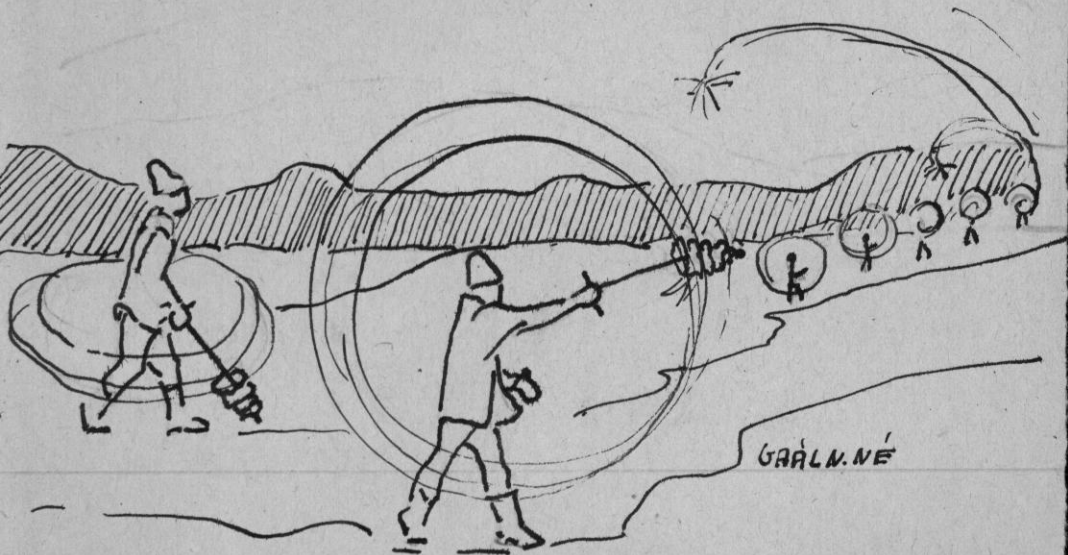
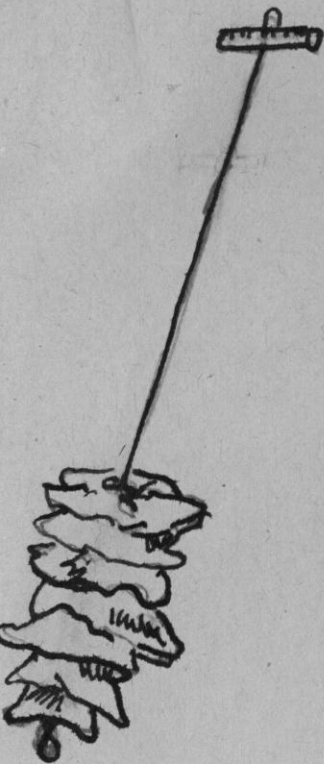
Mire a falu alsó végére értek már megszapordott a menet. Felnőttek is csatlakoztak. Besötétedett, mikor kiértek a faluból a legelőre a " Hejászó " domb alá. Itt máglyát gyújtottak. A lámpásokat maguktól távol belenyújtották a tűzbe. Mikor az már parázslott, elindultak vele a domb irányába. Először maguk körül irtak le vele köröket, majd mind magasabb emelték a fejük fölé. Lassan tíz méterenként követték egymást. A rétről, faluból is igen szép látvány volt, amint a lassu tűzkarikák imbolyogva mind magasabbra mentek és végül mint üstökös zuhant alá a leégett, feldobott lámpás.

Ezután ismét a máglyánál gyülekeztek és a felnőttek számbavették a gyerekeket, nehogy hiányozzék valaki. Eltaposták a tüzet és hazafelé énekelve értek vissza a faluba.

Az volt a dicsőség, kinek volt jobb a lámpása, kié égett tovább és ki irta szebben le a tűzkarikákat, - a Szent János tiszteletére.

..-.-.-. _ .-.-.-.-.-

Gaal Nagy Gáspárné
szül. Torma Erzsébet
Pécs 1971 január 25.

GAALN. NÉ

Régi Katonanóta:

Levél mönt a faluból a királynak,
Aggyon szabadságot a reglutának,
De a király visszairta izibe- hogy
Háboru ven, azok mostan
Mönetölnek előre.

Levél mönt a faluból a királynak
Lányokat is sorozzon katonának,
De a király visszairta a lánynak, -hogy
A lányokat, szép lányokat
Nem vöszi be bakának.

Beleirta azt is még a levélbe,
Messziről is löhet a szeretője,
Mög a lánynak harminchárom szoknya köll
Szép lány mellé, nagy lány mellé
Még egy csinos baka köll.

..... -- Gárdi Nagy Gáspár